

Μέσα και Μέθοδοι Διεξαγωγής Στρατιωτικών Επιχειρήσεων

Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος © 2019

Μέσα και Μέθοδοι Διεξαγωγής Επιχειρήσεων

- Σκοπός μιας ένοπλης σύρραξης είναι η κατίσχυση επί του αντιπάλου
- Το δίκαιο επιτρέπει δράση/πράξεις που είναι επιτακτικά αναγκαίες γι' αυτόν το σκοπό
- Το δίκαιο απαγορεύει δράση/πράξεις που υπερβαίνουν αυτόν τον σκοπό
- Το δίκαιο θέτει περιορισμούς στα μέσα διεξαγωγής και τους στόχους εναντίον των οποίων χρησιμοποιούνται αυτά τα μέσα
- Λεπτή ισορροπία μεταξύ στρατιωτικής αναγκαιότητας και αρχών ανθρωπισμού

Ρήτρα Martens: Γενική Αρχή Ανθρωπισμού

- Προοίμιο Σύμβασης Χάγης IV (1907)
- Άρθρο 1(2) Πρωτοκόλλου I (1977)
- Στις περιπτώσεις που δεν ρυθμίζονται από το δίκαιο εφαρμόζονται γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου που έλκουν την ισχύ τους από τα παραδεδομένα έθιμα, τις αρχές του ανθρωπισμού και τις επιταγές της κοινής συνείδησης
- *Nuclear Weapons Advisory Opinion, ICJ (1996)*: Αποτελεσματικό μέσον για την αντιμετώπιση ραγδαίων εξελίξεων της πολεμικής τεχνολογίας. Η συνεχιζόμενη ισχύς και εφαρμογή της Ρήτρας Martens δεν αμφισβητείται. Η ρήτρα επιβεβαιώνει ότι οι κανόνες και αρχές του δικαίου των ενόπλων συρράξεων εφαρμόζονται στα πυρηνικά όπλα.

Στρατιωτική Αναγκαιότητα (Military Necessity)

- Δικαιολογεί μέτρα που (α) δεν απαγορεύονται από το δίκαιο των ενόπλων συρράξεων και (β) απαιτούνται για την κατίσχυση έναντι του εχθρού
- Αναγνώριση της πρακτικής αδυναμίας συμμόρφωσης με τους κανόνες σε συγκεκριμένες περιστάσεις
- *Υπόθεση των Ομήρων (In re List et al./Hostages case)*: Η στρατιωτική αναγκαιότητα υπόκειται στους κανόνες του δικαίου των ενόπλων συρράξεων
- Εξαιρέση υπέρ στρατιωτικής αναγκαιότητας προβλέπεται ρητά στο σώμα ενός κανόνα [π.χ. Άρθρο 23 (ζ) Κανονισμών Σύμβασης Χάγης IV (1907)]
- Κανόνας που εισάγει απόλυτη απαγόρευση θεωρείται ότι λαμβάνει υπόψη στρατιωτική αναγκαιότητα
- Δεν συνεπάγεται ποτέ την αναστολή του δικαίου των ενόπλων συρράξεων

Νόμιμοι Στρατιωτικοί Στόχοι

- Διάκριση μεταξύ **στρατιωτικών/πολεμικών** στόχων και **πολιτικών** στόχων
- Μαχητές = Νόμιμοι στόχοι εφόσον είναι σε θέση να πολεμήσουν ή αντιστέκονται τη σύλληψη
- Μαχητές hors de combat = Δεν αποτελούν στόχο (καθεστώς Αιχμαλώτου Πολέμου)

- Άμαχοι και Πολιτικά αντικείμενα = Δεν αποτελούν στόχο. **Ωστόσο:** Παράπλευρες απώλειες/ζημιές συγχωρούνται εφόσον είναι ανάλογες με το σκοπό της επίθεσης
- **Πρώτος ορισμός:** Κανόνες της Χάγης περί της Διεξαγωγής Αεροπορικού Πολέμου (1923), Άρθρο 24.
- **Πρακτική Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου:** διεύρυνση στρατιωτικών στόχων – στρατηγικός αεροπορικός βομβαρδισμός - “περιοχή-στόχος” (target area)

Νόμιμοι Στρατιωτικοί Στόχοι: Ορισμός Άρθρο 52 (2) Πρωτοκόλλου I (1977)

- Στόχοι, οι οποίοι από τη φύση τους, τοποθεσία, σκοπό ή χρήση συμβάλλουν αποτελεσματικά στη στρατιωτική δράση και των οποίων η ολική ή μερική καταστροφή, κατάληψη ή εξουδετέρωση στις περιστάσεις που επικρατούν κατά τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή προσφέρει συγκεκριμένο πολεμικό πλεονέκτημα
- Δεν περιορίζονται σε αντικείμενα πλησίον των δυνάμεων του αντιπάλου- αντικείμενα στα μετόπισθεν
- **Φύση:** Αντικείμενα που χρησιμοποιούνται από τις ένοπλες δυνάμεις (π.χ. Όπλα, κέντρα επικοινωνιών, μέσα μεταφοράς)
- **Συγκεκριμένο πλεονέκτημα:** σύνολο επιχείρησης. Όχι συγκεκριμένη επίθεση. Συγκεκριμένο – όχι υποθετικό. Αρχή αναλογικότητας. Δεν συνδέεται με το κριτήριο της **συμβολής στη στρατιωτική δράση**. Π.χ. Επιθέσεις σε στρατιωτικούς στοχους στα μετόπισθεν – παραπλανητικές επιθέσεις.
- **Περιστάσεις κατά τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή:** διακριτική ευχέρεια διοικητή μονάδας [Άρθρο 57 (2) (α) (ii) Πρωτοκόλλου I (1977)] – Πολιτικά αντικείμενα που σε δεδομένη στιγμή χρησιμοποιούνται για στρατιωτικούς σκοπούς
- **Σκοπός:** Μελλοντική χρήση ενός αντικειμένου δεν αποτελεί αποφασιστικό κριτήριο ενόψει του περιορισμού “στις περιστάσεις κατά τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή”
- **Τοποθεσία:** Χερσαία περιοχή που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τις ένοπλες δυνάμεις του αντιπάλου (αμυνόμενες ή επιτιθέμενες)/ από όπου μπορούν να διέλθουν οι δυνάμεις του εχθρού/ περιοχή η κατοχή της οποίας επιτρέπει στον εχθρό να εξαπολύσει από εκεί επίθεση.
- **Διακριτική ευχέρεια διοικητών – Υπερβολικά δυσανάλογες παράπλευρες απώλειες** [Άρθρο 57 (2) (β) Πρωτοκόλλου I (1977)]: Η επίθεση δεν πρέπει να πραγματοποιηθεί
- Ορισμένα αντικείμενα δεν αποτελούν ποτέ νόμιμο στόχο: Αυτά που υπό κανονικές συνθήκες είναι αφιερωμένα σε “πολιτικές δραστηριότητες” και δεν περιλαμβάνουν ούτε στρατιωτικό προσωπικό ούτε αντικείμενα στρατιωτικής σημασίας [τόποι λατρείας, οικίες, σχολεία, μουσεία, αντικείμενα πολιτιστικής κληρονομιάς, κτίρια χωρίς στρατιωτική σημασία, τρόφιμα & αποθέματα νερού για αμάχους (όχι για μαχητές, νοσοκομεία)]
- Πλεονέκτημα της αμφιβολίας: Δεν αποτελούν στόχο [Άρθρο 52 (3) Πρωτοκόλλου I (1977)]
- Αποτελούν στόχο αν χρησιμοποιούνται για στρατιωτικούς σκοπούς και συμβάλλουν αποτελεσματικά στη στρατιωτική δράση (συγκεκριμένο πλεονέκτημα)
- Μικτοί στόχοι: συνάρτηση συγκεκριμένου σκοπού στις περιστάσεις – αναλογικότητα παράπλευρων ζημιών.

Προληπτικά μέτρα κατά την επίθεση

- *Άρθρο 25 Κανονισμών Σύμβασης Χάγης IV (1907)*: απαγορεύεται ο βομβαρδισμός με οποιοδήποτε μέσον, ανοχύρωτων πόλεων, χωριών, κατοικιών και κτιρίων
- *Άρθρο 57 Πρωτοκόλλου I (1977)*:
 - 1. Τεκμήριο/πλεονέκτημα αμφιβολίας ότι ένα αντικείμενο δεν αποτελεί στόχο – διακριτική ευχέρεια διοικητού επί του πεδίου.
 - 2. Εάν προφανώς το αντικείμενο δεν αποτελεί στρατιωτικό στόχο ή οι παράπλευρες απώλειες θα είναι δυσανάλογες = η επίθεση πρέπει να εγκαταληφθεί
 - 3. Προειδοποίηση για επίθεση που θα έχει συνέπειες για τον άμαχο πληθυσμό (αφορά χειρσαίο/ναυτικό βομβαρδισμό, αλλά όχι αεροπορικό βομβαρδισμό)
- *Άρθρο 56 Πρωτοκόλλου I (1977)*: Επικίνδυνες εγκαταστάσεις (π.χ. Φράγματα – Πυρηνικοί ηλεκτρικοί σταθμοί)

Απαγορευμένα Όπλα

- Τα μέσα που δικαιούται να χρησιμοποιήσει ένας εμπόλεμος δεν είναι απεριόριστα (*Άρθρο 22 Κανονισμών Σύμβασης Χάγης IV (1907) / Άρθρο 35 (1) Πρωτοκόλλου I (1977)*)
- Απαγορεύεται η χρήση όπλων/βλημάτων, υλικού και μεθόδων πολέμου τέτοιας φύσεως ώστε να προκαλούν περιττά τραύματα ή μη-απαραίτητο πόνο (*Άρθρο 23 (ε) Κανονισμών Σύμβασης Χάγης IV (1907) / Άρθρο 35 (2) Πρωτοκόλλου I (1977)*)
- Απαγορεύεται η χρήση όπλων που προκαλούν ευρεία ή μακροπρόθεσμη βλάβη στο φυσικό περιβάλλον (*Άρθρο 35 (3) Πρωτοκόλλου I (1977)*) – δεν αποτελεί εθιμικό δίκαιο.
- Ελλείψει συγκεκριμένου κανόνα διεθνούς δικαίου που να αφορά συγκεκριμένο όπλο η κατοχή του είναι νόμιμη και η χρήση του υπάγεται στις αρχές της αναλογικότητας, διάκρισης και στη Ρήτρα Martens

Πυρηνικά Όπλα

- Δεν υπάρχει διεθνής συνθήκη που να ρυθμίζει τη χρήση ή την απαγόρευση της χρήσης πυρηνικών όπλων
- *Nuclear Weapons Advisory Opinion, ICJ (1996)*: Χρήση σύμφωνη με τους κανόνες του δικαίου των ενόπλων συρράξεων
- H. Lauterpacht: Χρήση πυρηνικών όπλων επιτρεπτή ως αντίποινα όταν ο άλλος εμπόλεμος παραβιάζει το δίκαιο των ενόπλων συρράξεων σε μεγάλη κλίμακα
- Δίλημμα: Εξισορρόπηση μεταξύ αρχών ανθρωπισμού και στρατιωτικού αντικειμενικού σκοπού = το αποτέλεσμα δεν συνεπάγεται υπεροχή των αρχών ανθρωπισμού σε κάθε περίπτωση – συνάρτηση των συγκεκριμένων περιστάσεων
- *Nuclear Weapons Advisory Opinion, ICJ (1996)*: Το Δικαστήριο δεν μπορούσε να συμπεράνει με βεβαιότητα ότι η χρήση πυρηνικών όπλων θα ήταν ή όχι νόμιμη σε ακραίες περιπτώσεις νόμιμης άμυνας.
- *Υπόθεση Shimoda et al. v. Japan (1964)*: Η χρήση ατομικών βομβών στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι αποτελούσαν παράνομες πράξεις

- Στρατιωτικά εγχειρίδια ΗΠΑ και Βρετανίας: Δεν υπάρχει κανόνας διεθνούς δικαίου (έθιμο ή συνθήκη) που να απαγορεύει τη χρήση πυρηνικών όπλων. Η χρήση τους διέπεται από τις αρχές της αναγκαιότητας και αναλογικότητας
- Τα πυρηνικά όπλα δεν αποτελούν αντικείμενο του Πρωτοκόλλου I (1977) σύμφωνα με την άποψη της ICRC
- Ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης ΗΕ: Δεν αποτελούν απόδειξη opinio juris (*Nuclear Weapons Advisory Opinion, ICJ (1996)*)
- Ζήτημα των Τακτικών πυρηνικών όπλων (πεδίου μάχης) – βλημάτων απεμπλουτισμένου ουρανίου

Διεθνείς Συμβάσεις περί της Νομιμότητας Χρήσης Όπλων

- 1868 Διακήρυξη της Αγ. Πετρούπολης (απαγόρευση χρήσης εκρηκτικών βλημάτων κάτω των 400 γραμμαρίων με γόμωση από μύδρους ή εμπρηστικές ύλες – χερσαίες & ναυτικές δυνάμεις)
- 1899 Δήλωση Χάγης II (απαγόρευση χρήσης βλημάτων ασφυξιογόνων ή δηλητηριωδών αερίων)
- 1899 Δήλωση Χάγης III (σφαίρες dum dum)
- 1907 Κανονισμοί Σύμβασης Χάγης IV, Άρθρο 23 (α)
- 1925 Πρωτόκολλο της Γενεύης για την Απαγόρευση Χρήσης Ασφυξιογόνων, Δηλητηριωδών και άλλων Αερίων και Βακτηριολογικών Μεθόδων
- 1972 Σύμβαση της Μόσχας για την Απαγόρευση της Ανάπτυξης, Παραγωγής και Αποθήκευσης Βιολογικών Όπλων και της Καταστροφής τους
- 1993 Σύμβαση των Παρισίων για την Απαγόρευση της Ανάπτυξης, παραγωγής, Αποθήκευσης και Χρήσης Χημικών Όπλων
- 1980 Σύμβαση της Γενεύης για την Απαγόρευση ή τον Περιορισμό της Χρήσης ορισμένων Συμβατικών Όπλων τα οποία είναι δυνατόν να θεωρηθούν ως Εξαιρετικά Επιβλαβή ή προκαλούν Άνευ Διακρίσεως Αποτελέσματα – Πέντε Πρωτόκολλα
 - Πρωτόκολλο I (Μη-Ανιχνεύσιμα Θραύσματα με Ακτίνες X)
 - Πρωτόκολλο II (Απαγόρευση χρήσης ναρκών, παγίδων [booby traps] και άλλων μηχανισμών)
 - Πρωτόκολλο III (Απαγόρευση και Περιορισμός Χρήσης Εμπρηστικών Όπλων)
 - Πρωτόκολλο IV (Απαγόρευση Όπλων Laser που Προκαλούν Τύφλωση) (Βιέννη 1995)
 - Πρωτόκολλο V (Εκρηκτικά Κατάλοιπα Πολέμου) (2003)
- 1997 Σύμβαση της Ουτάβα για την Απαγόρευση Χρήσης, Διατήρησης, Παραγωγής, Μεταφοράς Τεχνολογίας Ναρκών κατά Προσωπικού και της Καταστροφής τους
- 2008 Σύμβαση Δουβλίνου για τα Πυρομαχικά Προσωπικού.

Μέθοδοι-Απαγορευμένες

- Χρήση δηλητηριωδών ουσιών για την Μόλυνση π.χ. Πόσιμου Ύδατος [Άρθρο 23 (α) Κανονισμών Σύμβασης Χάγης IV (1907)]
- Λιμοκτονία αμάχων [Άρθρο 54 Πρωτοκόλλου I (1977)]
- Επιλεκτική Δολοφονία Μέλους ή Μελών της κυβέρνησης
- Δολοφονία ή επικήρυξη με λύτρα Αρχηγού Κράτους

- Δολιότητα (Perfidy): Προσποίηση παράδοσης (με λευκή σημαία), τραυματισμού ή ασθένειας ή ότι κάποιος είναι άμαχος – Δόλια χρήση του προστατευτικού συμβόλου [Άρθρο 37 Πρωτοκόλλου I (1977)] – Έγκλημα πολέμου
- Διαταγή να μην υπάρξουν επιζώντες [Άρθρο 23 (δ) Κανονισμών Χάγης, Άρθρο 40 Πρωτοκόλλου I] – Έγκλημα Πολέμου
- Εξαναγκασμός πολιτών του ενός εμπολέμου να καταταγούν στις ένοπλες δυνάμεις του άλλου εμπολέμου [Άρθρο 23 (η) Κανονισμών Σύμβασης Χάγης IV (1907), Άρθρο 51 Σύμβασης Γενεύης IV (1949)]

Μέθοδοι-Νόμιμες

- Τεχνάσματα Πολέμου (Ruses of War) – Δεν προκαλούν την εμπιστοσύνη του αντιπάλου
- Χρήση προπαγάνδας
- Πράξεις δολιοφθοράς (sabotage) κατά στρατιωτικών στόχων

Εχθρική περιουσία

- Γενικά: Εχθρικές ιδιοκτησίες=απαγορεύεται η καταστροφή ή κατάσχεση, εκτός αν επιβάλλεται από στρατιωτική αναγκαιότητα
- Άτομα: οπλισμός και έγγραφα=αντικείμενο κατάσχεσης. ΑΛΛΑ απαγορεύεται η κατάσχεση προσωπικών αντικειμένων (στολή, παράσημα) και η σκύλευση νεκρών
- Εμπόλεμος (συνολικά): Αντικείμενα που ανήκουν στις αρχές του εμπολέμου/μέσα μεταφοράς/επικοινωνίας=αποτελούν αντικείμενο κατάσχεσης

Πολεμικά Αντίποινα (Belligerent Reprisals)

- Δράση, η οποία υπό κανονικές συνθήκες συνιστά παραβίαση του δικαίου των ενόπλων συρράξεων, που δικαιολογείται εξαιτίας της προηγούμενης παραβίασης εκ μέρους του άλλου εμπολέμου του δικαίου των ενόπλων συρράξεων
- Προϋποθέσεις σύμφωνα με το εθιμικό δίκαιο:
 - Διαμαρτυρία ή άλλες προσπάθειες να εξασφαλιστεί συμμόρφωση
 - Προειδοποίηση
 - Αναλογικότητα
 - Απόφαση από ανώτερη διοικητική αρχή
 - Άμεσος τερματισμός όταν παύσει η παραβίαση
- Δεν απαιτείται να είναι ομοειδή
- Ρητή απαγόρευση αντιποίνων:
 - Άρθρο 46 Σύμβαση Γενεύης I (τραυματίες, ασθενείς, κτίρια, εξοπλισμός που προστατεύει η Σύμβαση)
 - Άρθρο 47 Σύμβαση Γενεύης II (ναυαγοί, προστατευμένα πλοία)
 - Άρθρο 13 Σύμβαση Γενεύης III (αιχμάλωτοι πολέμου)
 - Άρθρο 33 Σύμβαση Γενεύης IV (άμαχοι και περιουσίες αμάχων)
 - Άρθρο 4(4) Σύμβαση Χάγης για την Προστασία Πολιτιστικής Κληρονομιάς

- Πρωτόκολλο I (1977): Άρθρα 20 (τραυματίες, ασθενείς, ναυαγοί, ιατρικό & θρησκευτικό προσωπικό, ιατρικές μονάδες & μέσα μεταφοράς, άμαχοι τραυματίες και ασθενείς και πολιτικά νοσοκομεία), 51(6)(άμαχοι), 52(1)(πολιτικά αντικείμενα), 53(γ)(μνημεία, έργα τέχνης, τόποι λατρείας), 54(4) (αντικείμενα απαραίτητα για την επιβίωση των αμάχων), 55(2) (φυσικό περιβάλλον), 56(4) (επικίνδυνες εγκαταστάσεις)
- Άρθρο 3(2) Πρωτοκόλλου II Σύμβασης για τα Συμβατικά Όπλα (1980): χρήση ναρκών ή παγίδων κατά αμάχων ως αντίποινα
- Συμπέρασμα: Αντίποινα επιτρέπονται μόνο κατά τη διεξαγωγή εχθροπραξιών